

A Nyugat-Balaton másik arca

A térség szelíd turizmusa a tömegturizmus árnyékában

A szelíd turizmus nem csak a turisták létszámában és így a környezeti hatásokban mutat jelentős eltérést a tömegturizmustól mikor kis csoportok látogatása jellemző, hanem a szelíd turizmus fejlesztési irány jó lehetőség mind az időbeni-, mind a térbeli koncentráció csökkentésére. A Balaton Magyarország második leglátogatottabb turisztikai desztinációja, belöldi vendégek körében pedig az első helyet foglalja el a látogatottságban. A tömegturizmusnál jóval szerényebb nagyságrendet képviselő szelíd turizmusformák, mint kerékpározás, lovas turizmus, bakancsos turizmus, egyes vízi sportok, horgászat űzése nem feltétlen a nyári kánikulában célszerű. Mivel kedvező adottság áll rendelkezésre fenti outdoor tevékenységekhez a balatoni szezon általuk hosszabbítható, a jelenleg meghatározóan a parti településekre összpontosuló turisztikai figyelem háttértelepülésekre irányításával pedig a területi koncentráció is mérsékelhető.

E tanulmányban a Nyugat-Balaton térségének szelíd turizmusát vizsgáltuk empirikus vizsgálat keretében. E turizmusforma keretében űzött tevékenységekről, a szelíd turizmusban való részvételtől és konkrétan szelíd utazáshoz a Nyugat-Balaton térség úti célként választásáról kérdeztünk dunántúli lakosokat.

A tömegturizmus jelensége és növekedése számos környezetkárosító hatást, társadalmi és kulturális degradációt, a turizmus által generált jövedelmek egyenlőtlen elosztását, vagy épp a fejlődő országok erősödő kiszolgáltatottságát, a bűnözés terjedését okozzák. Ennek megfele-

lően egyre népszerűbbé válnak a fenti negatív hatásokat minimalizáló vagy kiküszöbölő, a fenntarthatósággal összeegyeztetett olyan turizmusformák, amelyek természeti és társadalmi értelemben is kiegyensúlyozott fejlődést tesznek lehetővé. A tömegturizmus alternatívájaként a szelíd turizmusra a szakirodalomban számos többé-kevésbé rokon értelmű fogalom használatos, melyeket Aronsson és Sandell (1999) az alábbiaként összegez: alternatív turizmus, fenntartható turizmus, szelíd turizmus, lágy turizmus, kis létszámú turizmus, zöld turizmus, ökoturizmus. Ezek a fogalmak sok szempontból fedik egymást, de a fenntarthatóság mértékét és módját némileg eltérő módon közelítik (Mowforth & Munt, 2003). A szelíd és kemény turizmus témáját taglalva a hard tömegturizmussal szembeállítva ismerhetjük meg a szelíd turizmus fő ismérveit, alapfilozófiáját (1. táblázat).

A tömegturizmus káros hatásai között megkülönböztetünk: természeti, környezeti, gazdasági és erkölcsi szinteket. A tömegturizmus káros hatásait fokozza az idényszerű jelleg, mert a szezonálitáshoz nem tud jól alkalmazkodni az infrastruktúra. A Puczko-Rátz (2002) által felsorolt káros hatások minimalizálására törekvő turizmusformák gyűjtőneve – az általunk is használt - szelíd turizmus. Beletartozik az ökoturizmus, viziturizmus, bakancsos turizmus, kerékpárturizmus, lovas turizmus, falusi turizmus, erdei iskola, ha filozófiájában követi, hogy a fenntarthatóságra törekszik (WTO, 2000), ezért kis létszámú csoportok számára kínál autentikus élményt s nem iparszerű tömegturisztikai terméket. Az ökoturizmus megvalósítható védett területen – például nemzeti parkjainkban - (OÖS, 2008), de fejlesztése lehetséges nem védett területen is.

A szelíd turizmus nem csak a turisták létszámában és így a környezeti hatásokban mutat jelentős eltérést a tömegturizmustól mikor kis csoportok, családok, baráti társaságok látogatása jellemző, hanem a szelíd turizmus fejlesztési irány jó lehetőség mind az időbeni-, mind a térbeli koncentráció csökkentésére. A Balaton Magyarország második leglátogatottabb turisztikai

1. táblázat: A kemény tömegturizmus és a szelíd vagy lágy turizmus fő ismérvei

Kemény turizmus	Szelíd vagy lágy turizmus
tömegturizmus	egyéni, családi utazás, barátokkal történő utazás
keves idő	sok idő
gyors közlekedési eszközök	célszerű, esetleg lassú közlekedési eszközök
fix program	spontán döntések
külső irányítás	belső irányítás
importált életstílus	a vidéken szokásos életstílus
„láttnivalók”	élmények
kényelmes és passzív	fárasztó és aktív
keves vagy egyáltalán semmi szellemi előkészítés	előzetes foglalkozás a meglátogatandó országgal
idegennyelv tudás nélkül	nyelvtanulás
főlény érzése	tanulás öröme
bevásárlás („shopping”)	ajándékokat hozni
szuvenírek	emlékek, feljegyzések, új ismeretek
fényképezgetés és képeslapok	fotózás, rajzolás, festés
kíváncsiság	tapintat
hangos	csend

Forrás: Kaspar, C. – Fekete M., 2006 p: 110.

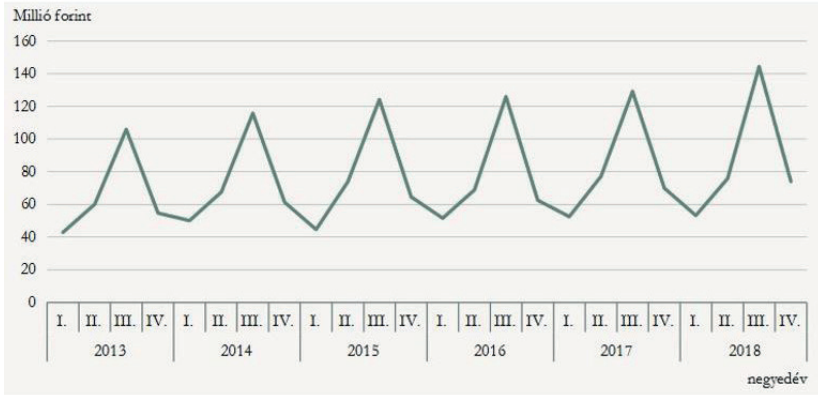
desztinációja. Belföldi vendégek körében pedig az első helyet foglalja el a látogatottságban. Így a Balaton szempontjából kedvező, ha hosszabbodik a szezon, és a jelenleg meghatározóan a parti településekre összpontosuló turisztikai figyelem a háttértelepülésekre is irányulva megoszlaná a területi koncentrációt mérsékelve.

Jelenleg a magyarországi turizmust erős szezonáltság jellemzi, évről évre a turisztikai kiadások mintegy 40%-a a III. negyedévben realizálódik (1. ábra) (KSH, 2019). A legtöbb vendég július-augusztus hónapban érkezik. A Balatoni turizmusnál sincs ez másként. Rátz (2006) kutatásában a megkérdezettek több, mint 70%-a nyaralt júliusban vagy augusztusban a Balatonparton (2. ábra). Fontos lépés lenne a két hónapos balatoni szezon elnyújtása, hosszabbítása. A szelíd turizmusformák, mint kerékpározás, lovas turizmus, túrázás, bakancsos turizmus, vízi túrák, horgászat épp azok a tevékenységek, melyek üzése nem a nyári kánikulában célszerű.

A szelíd turisztikai tevékenységek sokszínűsége

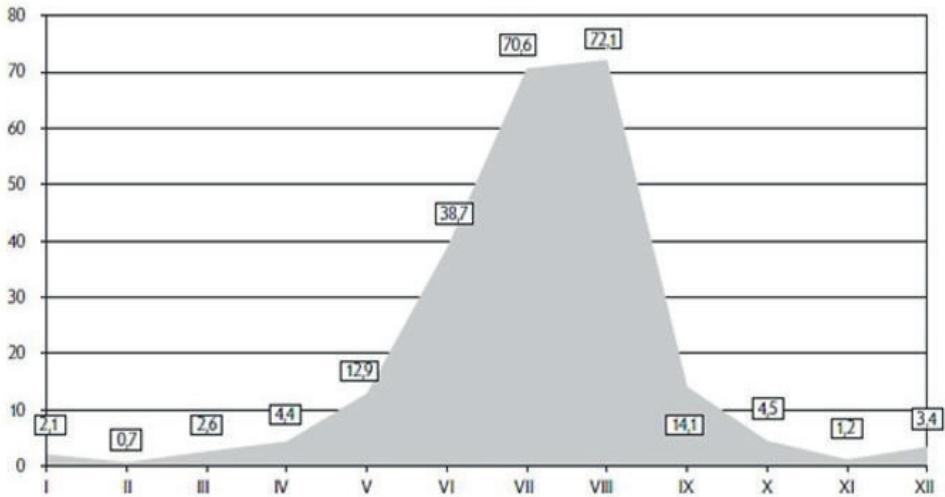
Az urbanizáció növekedésével egyre nagyobb az igény a természetjárásra, mely során az emberek kiszakadnak a városi környezetből, hogy természetes környezetben töltsék az időt. A túra már komolyabb fizikai és pszichés testedzést, teljesítményt jelent, mint a természetjárás. „A természetjárás leggyakoribb módja a gyalogos túrázás, de számos ága van. Ide tartoznak a vízitúrák, sítúrák”, kerékpár-, lovas- vagy épp barlangtúrák, de még a hegymászás is, melyek fizikai igénybevétellel járó, inkább csoportos túrák (OFI, 2015). Mivel ilyenkor vendégségbe megyünk a természetbe, a természetjárásnak megvannak a maga szabályai, a „turista tízparancsolata”, mely a szelíd turizmusra különösen igaz. E szabályokat -, hogy legyünk körültekintőek, vigyázzunk egymásra és a környezetre - 1918. november 29-én hirdette ki a Magyar Turista Szövetség soproni első vándorgyűlésén (Kunos, 2013).

1. ábra: A lakosság turisztikai célú kiadásai a többnapos belföldi utakon

Forrás: KSH, 2019 p: 9.

2. ábra: A balatoni üdülések időbeni megoszlása, 1999-2004 (%)

Forrás: Rátz, 2006

A nemzetközi trendekkel párhuzamosan hazánk turizmusában is megfigyelhető az aktív turisztikai szolgáltatások iránt egyre növekvő igény, ami a turisták utazási szokásaiban, utazásaik alatt végzett tevékenységeikben visszatükröződik. Az aktív turizmuson belül a kerékpározás, természetjárás és túrázás kiemelt helyet foglalnak el (Sulyok – Magyar, 2014), de egyre népszerűbb a vízi turizmus, a lovaglás, a golf, a horgászat, a vadászat és az egyéb szabadidős sport tevékeny-

ségek (például kalandturizmus, extrém turizmus) is, melyek igen széles köréhez lehetőséget kínál a Balaton és jelen tanulmányban vizsgált Nyugat-Balaton térsége.

Keszthely környéki aktív szelíd turisztikai lehetőségek

Keszthely vonzáskörzetében, valamint a Keszthelyi hegységben számos **túraútvonal** közül választhatunk. Néhány közülük: Darnay - Doronyi Béla emléktúra útvonal (12 km),

források útjain a Keszthelyi hegységben (10,5 km), Láz - hegyi földtani barangolások (7,5 km), Hévízi-tóforrás vándorlástörténeti sétaút (18,5 km). De érinti a térséget az ország leghosszabb és legismertebb túraútvonala, az **Országos Kék Túra** útvonala is a Tapolca-Keszthely, Keszthely-Sümege szakaszai révén. 1938-ban Szent István király halálának 900. évfordulójára született meg ez az akkor még 910 km-es, nem csak hazai viszonylatban kimagasló, hanem Európában is első, hosszútávú országos túraútvonal. A Millecentenárium éve (1996) ért össze a Kék túra nyugati és keleti vége, teljes egészé téve ezzel az Országos Kék-túrát (OFI, 2015).

Keszthelykörnyéke igazi **kilátónagyhatalom**. Itt találjuk a gyenesdiási Nagy-réten a Festetics kilátót, tőle keletre a Pető-hegyen 355 méteren a Berzsenyi-kilátót, a Vas-hegyen a Kitaibel-kilátót, Balatonyöröknél a Bél Mátyás kilátót és a Batsányi kilátót. A Keszthelyi-hegység legmagasabb pontján 408 méteren pedig a Padkői kilátó áll. Kilátópontként közismert a Szépkilátó Balatonyöröknél, de úti célként választhatjuk a Rezi- és a Tátika vár romjait, vagy a Sztúpát, a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park bemutatóhelyeinek valamelyikét, mint például Kotsy-vízimalom, Kis-Balaton látogatóközpont, Fekete István emlékhely.

A Keszthelyi hegység gazdag növény- és állatvilágát, geológiai sajátosságait izgalmasan bemutató **tanösvényeket** is szép számban találunk itt: Pele Apó ösvénye (Balatonyörök és Balatonederics között), Hévíz – Berki sétaút, Medvehagyma Tanösvény (Vállus, a Cseresznyés-völgy és a Láz-hegy nevezetességeit mutatja be), Dolomit tanösvény (Gyenesdiáson), Kovácsi-hegy tanösvény (Zalaszántónál).

A terület nemcsak a gyalogtúrák kedvelőinek, hanem a kerékpározás rajongóinak is kedvez, hiszen 185 km **kerékpárút** hívogat. A Balaton körüli kerékpárút mellett neves túrák: a Kis-Balaton Körtúra (keszthelyi vagy hévízi kiindulóponttal 66 ill. 42 km), hegyek-völgyek között a Keszthelyi-hegységben (47 km), Bakonyerő túra (30 km) valamelyikét is választhatjuk.

A hegység területén több **barlang** is található, többek között a Cserszegtomaji kútbarlang és a Balatonederics közelében fekvő Csodabogyós

barlang. Ez utóbbi a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park szakemberei által vezetett barlangtúra keretében tekinthető meg.

A **vízitúra** lehetőségei álló- és folyóvízen is adottak. A keszthelyi városi strandon kajak-kenu pont várja szolgáltatásaival a Balatonon vízitúrázókat. De részt vehetünk a Hévízi-csatorna vízitúrán vagy a Kis-Balaton vízitúrán a Diás-szigetre.

A Festetics család lovasmúltja (Európa-szerte híres versenyló lötenyésztése, az 1870-ben Berzencéről Keszthelyre áttelepített telivér ménes) okán nem meglepő, hogy a Festetics György által 1797-ben alapított Georgikon falai között is komoly hangsúlyt helyeztek a lötenyésztésre, lovaglás oktatására. A keszthelyi **lovastúráknak** és versenyeknek ma is egyik bázisa a Georgikon Lovasiskola, de magán lovardák is szép számmal képviselik magukat a térségben. A hagyományos lovas túrák mellett itt a társaságok kényelmes lovaskocsis túráira is mód van a Horse Based Tourism szervezésében (Festetics kastély, 2020). Keszthelyen és vonzáskörzetében négy **lovasfogatos utazás** érhető el: „A keszthelyi-hegység természeti értékeinek nyomában” elnevezésű túra, a „Festetics kör”, „A keszthelyi térség kulturális gyöngyszemei” és „A zalai betyárok nyomában” túra a Kis Balaton Látogatóközpont és Fenékpusztá érintésével. A túrákhoz szükséges képzett fogatlovakat és szakembereket a Georgikon Lovasiskola, míg a 8 személyes, modern technikával felszerelt középkori hangulatot idéző postakocsit a Helikon Kastélymúzeum biztosítja a túrákhoz (Festetics kastély, 2020).

Szelíd turizmus kérdőíves felmérés

Anyag és módszer

A választott primer vizsgálati módszer a leíró kutatások strukturált közvetlen megkérdezési módszere, mivel ezzel a módszerrel sokféle kérdést lehet feltenni és a kérdőbiztosos megkérdezés esetén magas a válaszadói hajlandóság. A kérdőíves megkérdezésre 2019. II. negyedévében került sor. Az ún. takarékos mintavétellel a számunkra könnyen elérhető dunántúli felnőtt lakosságból kerültek ki a válaszadók, akik megfeleltek azon szűrőkérdésnek, hogy az elmúlt egy évben legalább egy belföldi- vagy külföldi utazáson részt vettek. Átlagosan minden máso-

dik (2,11) megszólitott tartozott a célcsoporthoz, s vált válaszadóvá. A kérdőívben előszeretettel használtunk a válaszadók számára könnyen érthető 5 fokú likert skála, a kérdőív végén pedig demográfiai kérdések szerepeltek. A kiértékelés SPSS 22. statisztikai programmal történt Malhotra és Simon (2009) munkájának felhasználásával, az elemzéshez egyszerű leíró statisztikákat, gyakorisági megoszlásokat, az adatsorok

összefüggés vizsgálatához keresztábrát, varianciaelemzést és korrelációs számítást használva.

A minta rövid bemutatása

A válaszadók 51%-a férfi, 49%-uk nő volt (2. táblázat). 34,5% 18-30 év közötti, 36,5% 31-45 éves, 23% 46-60 év közötti és a válaszadók 6%-a 60 év feletti. A megkérdezettek körében a városiak 69%-os túlsúlya figyelhető meg (49,5% városban, 12% megyeszékhelyen és 7,5% fő-

2. táblázat: A minta demográfiai jellemzői

NEM	%	ÉLETKOR	%
Férfi	51	18-30 közötti	34,5
Nő	49	31-45 közötti	36,5
	100	46-60 közötti	23,0
		60 fölötti	6,0
			100
FOGLALKOZÁS	%	ÁGAZAT	%
vezető	8,0	ipar	20,5
alkalmazott	50	mezőgazdaság	7
vállalkozó	13,5	kereskedelem	21
tanuló	19	idegenforgalom	18
nyugdíjas	6	egészségügy	6,5
munkanélküli	2	oktatás	15,5
GYEsen GYEDen van	0,5	egyéb	11,5
háztartásbeli	1		100
	100		
LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG	%	TÁRSADALMI CSOPORT	%
8 általános	3	elit	2
szakmunkás bizonyítvány	16	felsőközép réteg	15,5
érettségi	51,5	középréteg	61,5
diploma	29,5	alsóközép réteg	15
	100	munkásosztály	5
		deprivált	1
			100

Forrás: saját kutatás

városban élő révén). A vidéki, rurális lakosságot 12% községben és 19% falun élő válaszadó képviseli. A legmagasabb iskolai végzettsége 51,5%-nak érettségi, 29,5% diplomás, 16% szakmunkás bizonyítvánnyal és 3% 8 általános iskolai végzettséggel rendelkezik. A megkérdezettek 50%-a alkalmazott, 19% tanuló, 13,5% vállalkozó, 8% vezető, és 6% nyugdíjas. 4 munkanélküli, 2 háztartásbéli és egy GYES-en tartózkodó válaszadó is akadt. Mindenkit önbesorolásra kértünk, hogy melyik társadalmi rétegbe tartozik. Ez alapján a megkérdezettek 2%-a sorolta magát az elit, 15,5% a felsőközép rétegbe, 61,5% a középrétegbe, 15% az alsóközép rétegbe, 5% a munkásosztályba és 1% jelölte, hogy deprivált.

Az empirikus vizsgálat eredményei

A legalább évi egy utazáson résztvevő válaszadóink körében a leggyakoribb (47,5%) az évi 2-3 utazás. 26,5% 4-9 alkalommal, 14,5% az elmúlt 365 napban egy alkalommal, míg 11,5% 10 vagy annál több alkalommal vett részt az elmúlt évben utazáson. A megkérdezett nők és a férfiak utazási gyakoriságában statisztikai eltérést nem tapasztaltunk.

1-5-ös skálán az tapasztaltuk, hogy a megkérdezettek számára 4,33-as átlaggal kiemelten fontos a környezet megóvása. Ahogy átlag feletti 3,5-es érték adódott a főszereponon kívüli utazás preferálására, valamint 4,19-es átlag adódott a nem szervezett, hanem egyéni családi vagy baráti társasággal történő utazások kedveltségére, mely mind pozitívan képes hozzájárulni, hogy akár csak alkalmilag szelíd turisták legyenek. A megkérdezett 200 fő a kerékpározás (3,45), túrázás (3,43), természetjárás (3,42) és kilátó felkeresés (3,3) természet közeli szabadidős tevékenységeket szereti leginkább űzni (1-5-ös skálán mért átlag alapján).

Míndezek nyomán tán nem is meglepő, hogy a megkérdezettek 80%-a (160fő) vett már részt szelíd turizmushoz sorolható utazáson (nem téve különbséget alkalmi és ízig-vérig szelíd turista között).

A felmérés szerint a szelíd turizmuson résztvevők (1%-os szinten) szignifikánsan jobban kedvelik és gyakrabban űzik az alábbi szabadidős tevékenységeket: természetjárás, túrázás, Nemzeti Park (NP) látogatóközpont-, illetve bemutatóhely megtekintés, NP felkeresés, tanösvény

bejárás, kilátó felkeresés, mint a szelíd turisztikai utazáson részt nem vevők (3. ábra). A kerékpározás szabadidős tevékenységnél szelíd turizmustól függetlenül egyformán magas 3,45-ös kedveltséget tapasztaltunk. Öt szabadidős tevékenységnél pedig nem teljesült az ANOVA előfeltétele, a normál eloszlás.

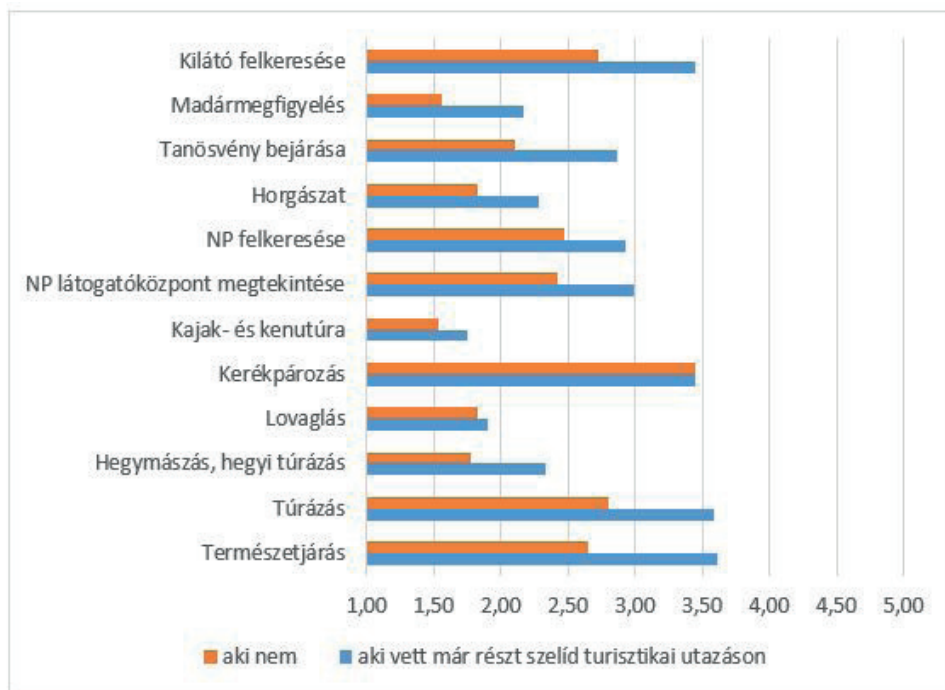
A válaszként kapott tevékenységeket összesen 100%-nak véve a három leggyakoribb tevékenység szelíd utazások során a túrázás, kerékpározás és természetjárás (4. ábra), mely a válaszok alapján a tevékenységek kicsit több, mint 50%-át (50,45%) adja. Szelíd turistaként végzett tevékenységek százalékában: 19,3%-ban túráznak, 17,11%-ban kerékpároznak, 14,04%-ban a természetjárást részesítik előnyben, 10,53%-ban kilátót, 9,65%-ban Nemzeti Parkot keresnek fel, 9,21%-ban horgásznak és a további tevékenységek – mint például a hegymászás, lovaglás - 6% alatti arányt képviselnek.

Mint megtudtuk, a megkérdezettek 80%-a vett már részt szelíd turizmushoz tartozó utazáson, akiknek 86,25%-a (138 fő) a Nyugat-Balaton térségében is járt már szelíd turizmus motívációval. Vagyis a megkérdezettek 69%-ának kifejezetten a Nyugat-Balaton térségéből is van szelíd turistaként szerzett emléke.

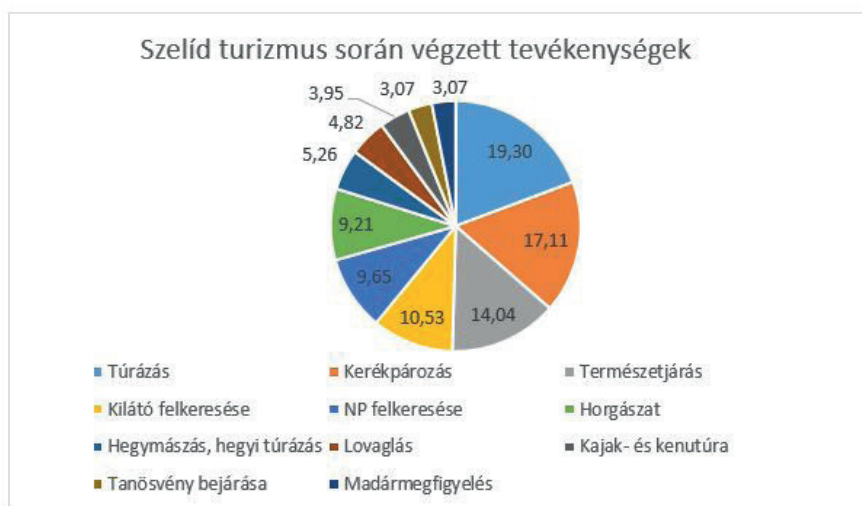
A Nyugat-Balaton térség adottságai mentén válaszadóink legjellemzőbb tevékenységei százalékos megoszlásban: 24,18% kerékpározás, 23,53% túrázás, 14,38 természetjárás, 9,15% horgászat, 6,54% kilátó felkeresése, 5,88% Nemzeti Park felkeresése, 4,58% tanösvény bejárás és madármegfigyelés (5. ábra). A térség adottságai ellenére a kajak és kenutúra csak 3,27%-os arányt képvisel. A kerékpározás és túrázás azonban magasabb arányt képvisel a Nyugat-Balatonnál, mint általában a szelíd turizmusban és így a természetjárással együtt a három legkedveltebb tevékenység 62,09%-át teszik ki a Nyugat-Balatonnál szelíd turistaként végzett tevékenységeknek, a korábbi 50%-hoz képest.

Válaszadóink 80%-a vett már részt szelíd utazáson – ugyan lehet, hogy csak alkalmi jelleggel, - de vajon a jövőbeni részvételi szándék hogyan alakul? Mekkora a valószínűsége, hogy szelíd turizmushoz sorolható utazáson részt fog venni? Kellő optimizmusra ad okot, hogy 62,5% részt kíván venni („valószínű” és „nagyon valószínű”

3. ábra: A szabadidős tevékenységek üzésének kedveltsége 1-5-ös skálán

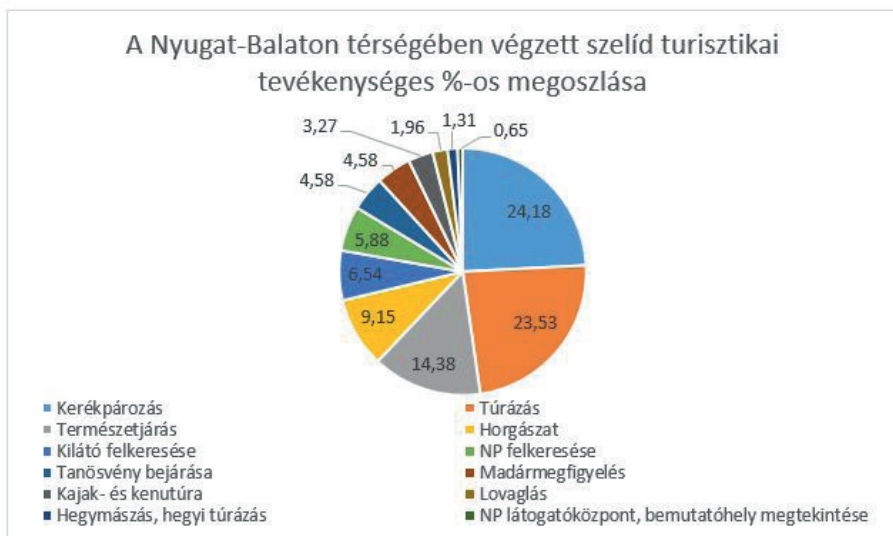

4. ábra: A megkérdezettek által szelíd turizmus során végzett tevékenységek százalékos megoszlása

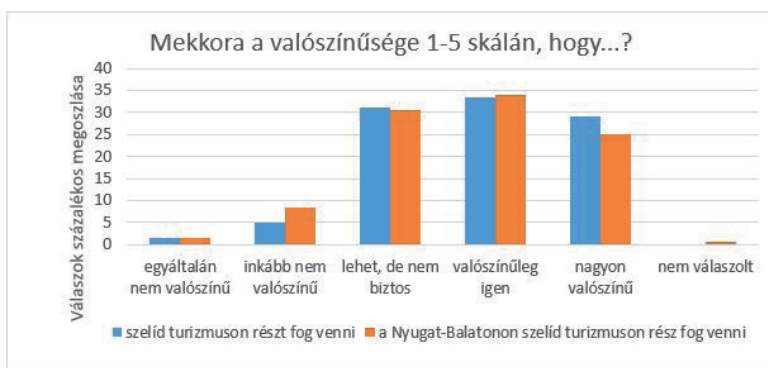
Forrás: saját vizsgálat

5. ábra: A megkérdezettek Nyugat-Balaton térségében megvalósult szelíd utazásai során végzett tevékenységek százalékos megoszlása

Forrás: saját vizsgálat

6. ábra: Jövőbéli részvételi szándék szelíd turizmusban

Forrás: saját vizsgálat

választ adva), 31% azt válaszolta, hogy lehet, de nem biztos, 6,5% a nem valószínű (ebből 1,5% egyáltalán nem valószínű) választ adta (6. ábra). A 31%-nyi bizonytalan meggyőzése és a kétszer ekkora táborot alkotó 62,5% jövőbéli szelíd turista számára elengedhetetlen a szelíd turisztikai kínálat, a programlehetőségek megismertetése. E megkedveltetési folyamatban fiatal korban fontos

szerep hárul az oktatási intézményekre és tanulmányi kirándulásaikra, a szülői példamutatáson túl. E 62,5% jövőbéli szelíd turista táborától csupán 3,2%-kal maradnak el a Nyugat-Balaton térségébe tervezett szelíd turisztikai utak, mely nagy lehetőséget rejt a Balaton térségében oly vágyott szezonhosszabbításhoz.

3. táblázat: Keresztábra összefüggés a nem és a szelíd turizmus között

	Vett-e már részt szelíd turizmushoz sorolható utazáson?		Volt már a Nyugat-Balaton térségben szelíd turizmushoz sorolható utazáson?	
	igen	nem	igen	nem
Férfi	81,40%	18,60%	67,60%	32,40%
Nő	78,60%	21,40%	70,40%	29,60%

Forrás: saját vizsgálat

Szelíd turisták demográfiai sajátosságainak vizsgálata

A két nem között nincs eltérés a szelíd turizmusban való részvételben, 3%-nál kisebb eltérést tapasztaltunk a nők és férfiak között a 200 válasz alapján (3. táblázat).

Ahogy e tevékenységhez korábban a Nyugat-Balaton térségét választók is vegyesen mindkét nemből, nagyon hasonló arányban kerülnek ki.

A szabadidős tevékenységek között akadnak olyanok, melyek adott nemre jellemzők. A horgászat például a férfiakra sokkal jellemzőbb, mint a nőkre. A hegymászásnál, hegyi túrázásnál nemi preferencia nem igazolódott, de a nők 51,5%-a adta az egyáltalán nem jellemző választ, míg a férfiaknál ugyanez 31,4% válasza volt. A többi szabadidős tevékenység (szinte egyáltalán) nem tér el a két nem esetében. Ahogy az egyéni, családi vagy baráti utazáson való részvételt és a környezet megóvásának fontosságát sem befolyásolja a nem.

Nem meglepő mód megfigyelhető az a tendencia, hogy az életkorral növekszik a szelíd turizmuson már résztvevő válaszadók aránya (4. táblázat), ez ugyan nem szignifikáns (Khi-négyzet 0,265). Hasonló megfigyelhető a Nyugat-Balaton térségében szelíd turistaként már megfordulók körében.

Roppant izgalmas tapasztalat, hogy a kerékpározás és kilátó felkeresés egyáltalán nem korfüggő. Ellenben a fiatalabbak nagyobb arányban végzik a természetjárás, túrázás és lovaglás tevékenységet szelíd turizmus keretében, mint az idősek. A hegymászás pedig a 18-30, illetve 31-45 év közötti korosztályra jellemző.

A különböző ágazatokban dolgozók szelíd turizmuson való részvételében nem igazolódott statisztikai eltérés. Az ipar-, kereskedelem-, mezőgazdaság- és idegenforgalom területén dolgozók között (82,4-83,3%) szinte nincs eltérés, csak az egyéb (az IT, államigazgatás, igazságügy, rendészet) területen dolgozóknál tapasztaltunk alacsonyabb (76,9%) részvételt szelíd turisztikai utazáson. Az egészségügyben dolgozók vettek a

4. táblázat: A kor és a szelíd turizmus keresztábra összefüggése

Kor	Vett-e már részt ilyen szelíd turizmushoz sorolható utazáson?		Vett-e már részt szelíd turizmushoz sorolható utazáson a Nyugat-Balaton térségében?	
	igen	nem	igen	nem
18-30 éves	71,90%	28,10%	59,40%	40,60%
31-45 éves	82,20%	17,80%	72,60%	27,40%
46-60 éves	82,60%	17,40%	73,90%	26,10%
60 év fölötti	91,70%	8,30%	83,30%	16,70%

Forrás: saját vizsgálat

legmagasabb arányban (90,9%) részt szelíd turizmuson, őket követik az oktatásban dolgozók 89,5%-a. Így 76,9 és 90,9% között mozog adott ágazatban a szelíd turisták aránya, mely olyannyira nem szignifikáns, hogy Pearson féle Khi négyzet 0,94.

Örömteli hír, hogy a társadalmi helyzet sincs hatással a szelíd turizmusra. Sokan a szűk pénztárcájúakkal azonosítják a szelíd turistákat, de erre rácafol az alábbi 6. táblázat.

A településforma (és méret) illetve a szelíd turizmus között nem igazolódott összefüggés. Minden településformáról van követője a szelíd turizmusnak. Azaz nem igazolódott, hogy elsősorban a városban élőkre lenne jellemző. Ellenben a település és a legmagasabb iskolai végzettség között 1%-on szignifikáns ($\chi^2=37,479$; $df=8$; $p=0,000$) összefüggés adódott (7. táblázat). A két változó között közepesen erős kapcsolatot igazol Phi, melynek értéke 0,44.

Ahogy a legmagasabb iskolai végzettség és az évi utazások száma között is szignifikáns kapcsolat adódott ($\chi^2=13,907$; $df=6$; $p=0,031$). A magasabb iskolai végzettséggel nő az évenkénti átlagos utazásszám (8. táblázat). Vizsgálatunkban ugyan nem kérdeztünk jövedelemre, de feltételezhetően magasabb végzettséggel magasabb átlagjövedelem, s magasabb diszkrécionális jövedelem érhető el a válaszadóinknak.

A legmagasabb iskolai végzettség és hogy szelíd turizmuson vett-e már részt a válaszadó határozottan nincs összefüggésben (9. táblázat). Az iskolai végzettség nem befolyásolja a szelíd turizmusban való részvételt és nem befolyásolja a szelíd turizmus keretében üzött tevékenységeket. Csak a horgászat és a hegymászás kivétel ez alól - bár itt sincs szignifikáns eltérés, de - tendenciában előbbinél alacsonyabb iskolai végzettséggel magasabb, míg utóbbinál épp fordítva alacsonyabb a részvételi arány.

A foglalkozás és a szelíd turizmuson való részvétel között nem igazolódott összefüggés. Ellenben a foglalkozás és, hogy a Nyugat-Balaton térségében járt már szelíd turizmus keretében között (Phi= 0,295 gyenge közepes, de) szignifikáns kapcsolat igazolódott ($\chi^2=16,808$; $df=4$; $p=0,02$). A Nyugat-Balaton szelíd turizmus kapcsán meglátogatók körében a vállalkozók 85,2%-kal, és a vezető beosztásúak 81,3%-kal képviselik

a legmagasabb arányt. A legalacsonyabb részvétellel a tanulóknál figyelhető meg, akiknek kisebb hányada, csak 44,7%-a vett már részt a Nyugat-Balatonon szelíd turizmuson, többségük viszont még nem.

Meglepő módon a Nyugat-Balaton térségbe szelíd turistaként való jövőbeli visszatérés-valószínűsége 5%-os szinten szignifikánsan eltér (Sig. 0,031) a különböző foglalkozású csoportoknak. Már az 1-5 skálán használt minimumértékben is tapasztalható differencia: a vállalkozók és vezető beosztásúak által használt legkisebb skálaérték a 3, a nyugdíjasok és tanulók esetében a 2, míg az alkalmazottak a teljes skálát használva adtak választ (10. táblázat). Azaz a tanulók, alkalmazottak és a nyugdíjasok esetében különösen fontos lenne a Nyugat-Balaton szelíd turisztikai értékeit megnyerésük érdekében kommunikálni.

A jövőbeli szándék: szelíd turizmuson való részvétel

Nem meglepő mód, akik korábban vettek már részt szelíd turizmuson, azok nagyobb valószínűséggel fognak újra szelíd utazáson részt venni, valamint nagyobb valószínűséggel fogják a Nyugat-Balaton térségét szelíd turistaként felkeresni (11. táblázat). A szelíd turizmuson való részvétel esetében (1-5 skálán) 4,06-os átlag áll szemben a 2,95-ös valószínűséggel. Az előfeltételeket normalitásvizsgálattal, Levele tesztel vizsgálva 1%-on szignifikáns különbség adódott, a kategóriaátlagok szignifikánsan különböznek egymástól, vagyis a szelíd turisták és szelíd turizmuson még részt nem vevők leendő részvételi szándéka eltér. Eta-négyzet 0,216 ill. 0,080 értékkel a hatás erőssége ugyan alacsony.

Akik a jövőben nagy valószínűséggel szelíd turizmuson részt vesznek, közöttük 1%-os szinten szignifikánsan nagyobb valószínűséggel fordulnak elő a jövőben a Nyugat-Balaton szelíd turistaként utazók. A parciális korrelációnál Kendal Tau-B (0,613) közepesenél erősebb kapcsolatot igazolt.

Akik voltak már a Nyugat-Balatonnál szelíd turistaként szívesen újra szelíd turisztikai utazáson részt vesznek. 1%-on szignifikánsan eltér átlaguk. Eta-négyzet 0,156 és 0,127. Ez egy pozitív visszaigazolás, hogy szívesen újra a Nyugat-Balatonra is mennének szelíd turistaként.

5. táblázat: A társadalmi réteg és a szelíd turizmus kerettábla összefüggése

Társadalmi réteg*	Vett-e már részt szelíd turizmuson?	
	igen	nem
felsőközépréteg	87,10%	12,90%
középréteg	75,60%	24,40%
alsóközépréteg	86,70%	13,30%
munkásosztály	90,00%	10,00%

*Az önbesorolások társadalmi osztályok közül a 4 fő által megjelölt elit és 2 fő által választott deprivált réteget azon megfontolásból kihagytuk az elemzésből, mert akkor a megengedettnél magasabb lett volna az alacsony elemszámú cella.

Forrás: saját vizsgálat

6. táblázat: A település és a legmagasabb iskolai végzettség keresztábrája

	szakmunkás bizonyítvány	érettségi	diploma
főváros	0,00%	14,30%	85,70%
megyeszékhely	12,50%	33,30%	54,20%
város	13,70%	61,10%	25,30%
község	30,40%	52,20%	17,40%
faluközség	23,70%	60,50%	15,80%

Forrás: saját vizsgálat

7. táblázat: A legmagasabb iskolai végzettség és a szelíd turizmus keresztábrája összefüggése

Legmagasabb iskolai végzettség	Vett-e már részt ilyen szelíd turizmushoz sorolható utazáson?	
	igen	nem
szakmunkás bizonyítvány	81,3%	18,8%
érettségi	76,7%	23,3%
diploma	83,1%	16,9%
Összesen	79,4%	20,6%

Forrás: saját vizsgálat

8. táblázat: A legmagasabb iskolai végzettség és az évi utazások száma összefüggés

Elmúlt évben az utazások száma	egy	2-3	4-9	10 vagy több
szakmunkás bizonyítvány	25,80%	48,40%	16,10%	9,70%
érettségi	13,70%	53,90%	23,50%	8,80%
diploma	5,20%	41,40%	36,20%	17,20%

Alacsony elemszámú cella 20% alatti (16,7%), így elfogadható.

Forrás: saját vizsgálat

9. táblázat: A legmagasabb iskolai végzettség és a szelíd turizmus keresztábra összefüggése

Legmagasabb iskolai végzettség	Vett-e már részt ilyen szelíd turizmushoz sorolható utazáson?	
	igen	nem
szakmunkás bizonyítvány	81,3%	18,8%
érettségi	76,7%	23,3%
diploma	83,1%	16,9%
Összesen	79,4%	20,6%

Forrás: saját vizsgálat

10. táblázat: Mennyire valószínű, hogy a Nyugat-Balaton térségét szelíd turizmushoz sorolható utazás kapcsán keresi fel (1-5 skálán adott válaszok)?

Foglalkozás	Átlag	Szórás	Minimum	Maximum
vezető	4,13	0,806	3	5
alkalmazott	3,61	1,048	1	5
vállalkozó	4,19	0,786	3	5
tanuló	3,61	0,887	2	5
nyugdíjas	3,75	1,055	2	5

Forrás: saját vizsgálat

11. táblázat:

Jövőbeli szándék 1-5 skálán megkérdezve	Szelíd turizmushoz vett-e már részt?	Átlag	Szórás
Mekkora a valószínűsége, hogy szelíd turizmushoz sorolható utazáson részt fog venni?	igen	4,06	0,067
	nem	2,95	0,134
Mennyire valószínű, hogy a Nyugat-Balaton térségét szelíd turizmus okán fel fogja keresni?	igen	3,87	0,075
	nem	3,18	0,147

Forrás: saját vizsgálat

Végül a kutatás korlátairól: mivel takarékos mintavétellel a felmérés nem reprezentatív, ezért a megállapítások nem terjeszthetők ki a teljes Dunántúli lakosságára.

Összefoglalás

Míg a Balaton turizmusával foglalkozó legtöbb cikk a tömegturizmust veszi górcső alá, jelen tanulmány a konvencionális turizmustól mar-

kánsan eltérő szelíd turizmussal foglalkozik a Nyugat-Balaton térségében.

A tömegturizmushoz jóval szerényebb nagyságrendet képviselő szelíd turizmusformák üzése nem feltétlen a nyári kánikulában célszerű, így a balatonai szezon általuk hosszabbítható, a jelenleg meghatározóan a parti településekre összpontosuló turisztikai figyelem háttértelepülésekre irányításával pedig a területi koncentráció is mérsékel-

hető. Napjaink utazási szokása a több rövidebb utazás azt eredményezi, hogy sokan utaznak a főszezonon kívül is, ami a szelíd turizmus egyik fontos jellemzője, hogy nem koncentrálódik egy rövid főszezonra. A természetjárás, túrázás Magyarországon régi múltra tekint vissza. Régen különösen, de jelenleg is tömegeket vonz, és nem kötődik anyagi és egyéb státuszhoz, ahogy azt kérdőíves felmérésünk egyik fontos tapasztalataként leszűrjük.

Örömteli, hogy a környezetvédelem fontossága és a főszezonon kívüli utazási hajlandóság 4,33 és 3,5 átlagait tapasztaltuk 1-5 skálán, mely pozitívan képes hozzájárulni, hogy szelíd turistákká váljunk. A megkérdezettek 80%-a vett már részt szelíd turizmushoz sorolható utazáson, nem téve különbséget az alkalmi és az izig-vérig szelíd turista között.

A szelíd turizmuson résztvevők szignifikánsan jobban kedvelik, és gyakrabban üzik a természetjárás, túrázás, NP felkeresés, tanösvény bejárás, kilátó felkeresés tevékenységeket, mint a szelíd turizmuson még részt nem vevők. A kerékpározás szabadtéri tevékenységben azonban szelíd turizmustól függetlenül 3,45-ös átlagú magas kedveltséget tapasztaltunk.

A megkérdezettek 69%-a szelíd turizmus keretében is járt már és gyűjtött emléket a Nyugat-Balaton térségben. A Nyugat-Balatonnál a szelíd turisták legjellemzőbb tevékenységei a kerékpártúra, a túrázás és természetjárás. Ezt követi a horgászat, kilátó felkeresése, NP látogatás, tanösvény bejárás, madármegfigyelés, s csupán 3,27%-os arányban jellemző a kajak és kenutúra. A megkérdezettek 62,5%-a a jövőben is tervez szelíd utazásokat, és 59,3% kifejezetten a Nyugat-Balaton térségébe is tervez szelíd turisztikai utat, ami komoly lehetőséget rejt az egyszazonú balaton turizmus szezonhosszabbításához. A 6-8 hétre datált (július-augusztus hónapi) egyszazonú turizmus a Balatonnál épp a nem konvencionális turizmusformák segítségével hosszabbodhat. A jövőbeli szelíd turizmus szándék terén 31%-ot képviselő bizonytalan válaszadóban a kedv ébresztés, meggyőzés végett elengedhetetlen a szelíd turisztikai kínálat, programlehetőségek megismertetése. E turizmusforma fiatalkori megkedveltetésében pedig különösen fontos szerep hárul az oktatási intézményekre.

A vizsgálat fontos megállapítása, hogy sem iskolai végzettségtől, sem társadalmi rétegtől, sem az ágazattól nem függ a szelíd turizmusban való részvétel. Továbbá a nemek között sincs eltérés a szelíd turizmus preferálásában. Miközben a magasabb iskolai végzettséggel nő az évenkénti utazások száma.

A Nyugat-Balaton szelíd turistaként választók foglalkozás alapján azonban szignifikánsan eltérnek. A felmérés tanúsága szerint a térséget szelíd turizmusra jellemzően a vállalkozók és vezető beosztásúak választották. A legalacsonyabb részvétel a tanulóknál volt megfigyelhető, akiknek kisebb hányada, csak 44,7%-a vett már részt a Nyugat-Balatonon szelíd turizmuson, többségük viszont még nem. (18 év felettieket kérdeztünk meg, így jelen vizsgálatban nincs a fiatal korosztály reprezentálva.) Mindezen kézenfekvő lenne a felsőoktatásban tanulók felé hirdetett szelíd tevékenységekre buzdító versenyfelhíváson keresztül változtatni. Így lehetne felénk propagálni a környék szelíd turisztikai lehetőségeit. A kihasználatlan időszakokban például kedvezményes kerékpárbérlési lehetőséggel kerékpártúrára csábítva őket elérni, hogy tanulmányuk ideje alatt megszeressék a szelíd turizmusformákat, mi több a térség sokszínű attrakcióinak felfedezése, megismerése által tanulmányuk befejezése után is joggal reméljük időnkénti visszatérésüket nem csak tömegturistaként, hanem kifejezetten szelíd utazás keretében. Végül reméljük, hogy a szelíd turizmuson keresztül egyre többen felfedezik a Balaton egy másik arcát!

LŐKE ZSUZSANNA

Köszönetnyilvánítás

Jelen kutatás az EFOP-3.6.1-16-2016-00015 azonosító számú, „A Pannon Egyetem átfogó intézményfejlesztése az intelligens szakosodás elősegítése érdekében” című projekt K1- Szelíd turizmus kutatási alprojekt anyagi támogatásával valósult meg.

A szerző a Pannon Egyetem Georgikon Karának (Keszthely) oktatója volt a tanulmány készítésekor

Felhasznált irodalom

Aronsson, L. – Sandell, K. (1999): Hely, turizmus és fenntarthatóság. *Tourismus Journal*. Lucius & Lucius, Stuttgart, 3/3: 357-378.

Festetics kastély (2020): Horse Based Tourism – HBT projekt. <http://helikonkastely.hu/hu/palyazataink/34/horse-based-tourism-hbt/> Letöltés dátuma: 2020. február 10.

Kaspar, C. – Fekete M. (2006): Turisztikai alapismeretek. BGF KVIF Budapest, (p: 189.)

KSH (2019): Helyzetkép a turizmus, vendéglátás ágazatról, 2018. p: 9. <https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/jeltur/jeltur18.pdf> Letöltés dátuma: 2019. november 3.

Kunos G. (2013): Turista tízparancsolata az MTSZ 2018-as megfogalmazásában. 2013.12.01. http://mtsz.org/cikk/turista_tizparancsolat. Letöltés dátuma: 2020. április 20.

Malhotra N.K., Simon J. (2009): Marketing-kutatás. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Mowforth, M. and Munt, I. (2003): Tourism and Sustainability: Development and New Tourism in the Third World, 2nd Edition. London: Routledge.

OFI Oktatókutatató és Fejlesztő Intézet (2015): Az út, ami adja magát! „Kutatás-fejlesztési feladatok megvalósítása a Bejárható Magyarország Kerettanterv implementációjához kapcsolódóan,

annak bevezetéséhez, helyi alkalmazásához gyakorlatos jármód fókusszal” projekt. Szombathely. https://ofi.oh.gov.hu/sites/default/files/attachments/1_BMO_gyalogos_Szakirodalmi_attekintes.pdf?fbclid=IwAR3qQZ8-QqHCiPF-L1f34mJ6w7j6IOONv5fAFvLzTG9DVIDzn3IS_dTZk Letöltés dátuma: 2020. március 11.

Országos Ökoturizmus Fejlesztési Stratégia (OÖS)(2008): Pannon Egyetem, Turizmus Tan-szék - Aquaprofit Zrt., Veszprém-Budapest.

Puczkó L. – Rátz T. (2002): A turizmus hatá-sai. Aula Kiadó, Budapest.

Rátz T. (2006): Az éghajlati és időjárési té-nyezők szerepe az utazási magatartás befolyásá-ban. Turizmus Bulletin, 10. 2. pp: 42-53.

Sulyok J. – Magyar Zs. (2014): Az aktív tu-rizmus helyzete Magyarországon. Fókuszban a kerékpározás és a természetjárás Turizmus Bulle-tin, XVI. évfolyam 3-4. szám pp: 15-26.

WTO (2000): A fenntartható turizmus fejlesztése. Irányelvek a turizmus tervezőinek és szerve-zőinek. Geomédia Szakkönyvek Piac és Elemzés. Geomédia Kiadó Rt., Budapest p: 185.

